

16 januari 2022

Jozef en de vrouw van Potifar

Genesis 39:1-20

Thema: Een leugen maakt Jozefs leven kapot

Doel

De kinderen leren dat Jozef het slachtoffer wordt van een leugen. Zijn toekomst lijkt uitzichtloos.

Toelichting

Jozef wordt als slaaf een belangrijk man in het huis van Potifar, omdat de HEER bij hem is. Jozef wil zijn God dienen, maar zijn leven wordt door de leugen van Potifars vrouw op de kop gezet. Zij geeft hem de schuld van haar eigen overspel. De leugen die de waarheid verbergt wordt geloofd. Jozef staat machteloos en verdwijnt in de gevangenis. Is dit het einde of gaat God nog verder met Hem?

Titel van het ONDERBOUW-verhaal: **Dat is niet waar!**

Richtlijnen: De jongste kinderen weten heel goed dat ze eerlijk moeten zijn. Vertel een inleidend verhaaltje over een kind dat een ander de schuld geeft van wat hij/zij zelf verkeerd heeft gedaan. Niemand heeft het gezien en de ander krijgt de schuld en wordt ten onrechte gestraft.

Jozef doet zijn werk als slaaf van Potifar erg goed. God helpt hem daarbij. Dan liegt de vrouw van Potifar, dat Jozef haar kwaad wilde doen. Haar man gelooft haar en straft Jozef, die eerlijk vertelt wat er is gebeurd. Jozef komt in de gevangenis. Hoe moet het nu verder?

Titel van het MIDDENBOUW-verhaal: **Ze geloven mij niet!**

Richtlijnen: De kinderen zullen allemaal wel eens hebben meegemaakt, dat ze niet werden geloofd, terwijl ze de waarheid spraken. Wat kun je je dan machteloos en verdrietig voelen. Je spreekt de waarheid, maar wordt het slachtoffer van de leugens van een ander. Wat kun je daaraan doen?

Jozef doet zijn werk als slaaf trouw en wordt door God gezegend. Iedereen ziet dat hij door zijn geloof betrouwbaar is. Dan verleidt de vrouw van Potifar hem op een dag. Als dat mislukt geeft ze Jozef de schuld. Zij wordt geloofd, Jozef niet. Want zij is de vrouw van de baas en Jozef maar een slaaf. De gevolgen zijn groot: Jozef verdwijnt in de gevangenis. Zegent God hem niet meer? Hoe moet het nu verder?

Titel van het BOVENBOUW-verhaal: **De leugen lijkt te winnen**

Richtlijnen: In de Bijbel lezen we dat God ons zegent als we doen wat Hij van ons vraagt. Jozef wil gelovig leven, ook als slaaf in Egypte bij Potifar. Hij is trouw en eerlijk in zijn werk en wordt hoofd van alle slaven. Dan lijkt een leugen alles kapot te maken. Potifars vrouw beschuldigt Jozef van aanranding, terwijl zij hem zelf heeft verleid. De omstanders geloven haar, niet hem. Alsof de duivel ermee speelt! En inderdaad, hij zit erachter. Soms spreek je de waarheid en word je daarvoor niet beloond. Je komt door kwade machten en omstandigheden juist in problemen.

Een leven in de gevangenis lijkt Jozefs toekomst zonder uitzicht op verandering.

Extra bijbelgedeelte: **Psalm 43**

(In deze Psalm bidt de dichter tot God om hem te beschermen tegen liefdeloosheid en onrecht. Hij bidt ook of God zelf de waarheid wil laten zien.)

Auteur: DW

Achtergrondinformatie

Bij het Bijbelgedeelte

De geschiedenis van Jozef is een relaas van vernedering en verhoging. Met Genesis 39 zitten we nog nadrukkelijk in het gedeelte waarin de vernedering van Jozef zich voortzet. Jozef is door zijn eigen broers verhandeld en in Egypte als slaaf verkocht. Kan het nog erger? Ja dus! De slaaf Jozef belandt in de bajes, beschuldigd van een misdrijf waar gewoonlijk de doodstraf op stond. Tegelijk vinden we – zoals dat steeds in deze ‘novelle’ het geval is – dwars tegen de hoofdlijn van vernedering in al aspecten van Jozefs verhoging, die uiteindelijk tot zijn aanstelling als onderkoning zullen leiden. Zo wordt het hoofdstuk omlijst door maar liefst vier verzekeringen ‘dat de HEER met Jozef was’ (vers 2, 3, 21, 23; vergelijk ook vers 5). Dit wordt concreet zichtbaar in het opvallende succes van alles wat Jozef doet, zowel in Potifars huis als in de gevangenis. Deze met nadruk genoemde zegenrijke nabijheid van God toont dat Hij ook in de weg van de vernedering met Jozef meegaat en zijn plan vervult. In alle ellende licht telkens iets op van de grote bestemming die God voor Jozef in petto heeft.

Potifar wordt ons voorgesteld als een vooraanstaand man uit de ‘inner circle’ van de farao van Egypte. Hij behoort tot de hofhouding en – zeer belangrijk – voert het bevel over de lijfwacht. Het volgende hoofdstuk (over een poging tot vergiftiging van de farao) illustreert het belang van deze taak. Een farao liep voortdurend gevaar. Was Potifar vanwege zijn functie in de nabijheid van farao en diens harem ook een gesnedene (eunuch)? Het gebruikte Hebreeuwse woord voor ‘hovelings’ kan daarop duiden. Het zou een bijzonder licht werpen op het verlangen van Potifars vrouw ‘om iets te beginnen’ met die knappe jonge Hebreëer die zo succesvol de leiding heeft over de huishouding. Het geeft er ook een wrange triestheid aan. In dat geval gaat het niet slechts om botte lust en verleiding. Haar daad is ook een uiting van een onvervuld leven, waarin haar – ter wille van zijn voorname ambt gemankeerde – echtgenoot niet in staat is aan haar menselijke, lijfelijke verlangens te beantwoorden.

Het verhaal van verlokken en verleiden kent twee fasen. In de eerste fase (verzen 7-10) blijft het nog bij woorden. Als vrouw van een vooraanstaand hoveling heeft ze gezegd, en kan ze een slaaf – zelfs als die is opgeklommen in de huishiërarchie als Jozef - eenvoudig commanderen. Haar uitnodiging is ook een bevel: ‘Kom bij me liggen’. Van hieruit bezien is Jozefs weigering riskant. Indrukwekkend is zijn antwoord. Als Jozef aan haar verlangen (en misschien ook zijn eigen verlangen; het zal vast een knappe vrouw zijn geweest...) zou toegeven, verraadde hij zijn aardse en zijn hemelse heer: Potifar die aan Jozef zoveel had toevertrouwd, en God wiens geboden voor Jozef het richtsnoer zijn. Jozef wordt hier niet getekend als een ‘brave hendrik’, maar als een ‘rechtvaardige’ (in het Jodendom aangeduid als een ‘tsaddiek’), die in rechte verhoudingen tot de Here God en zijn naaste wil leven en daarom niet toegeeft aan de verleiding, die hij mogelijk best heeft gevoeld.

In de tweede fase (vanaf vers 11) wordt Potifars vrouw handtastelijk. Hetzelfde bevel klinkt, maar nu grijpt ze hem bij zijn kleed. Opnieuw raakt Jozef een gewaad kwijt. Eerst aan zijn broers die hem in de put gooiden (37:23-24), nu aan deze vrouw van wie hij naakt wegvlucht. Opnieuw wordt Jozefs gewaad ook een vals bewijsstuk. Eerder van zijn zogenaamde dood door toedoen van een roefdier (37:31-32), nu van een verzonnen aanranding. Opvallend in haar beschuldiging is de harde toon richting haar man Potifar: hij moest zo nodig een Hebreeuwse slaaf in huis halen (vers 14 en 17). Nu blijkt wat daarvan komt...

De woede van Potifar is groot. De regel van ‘hoor en wederhoor’ gold zeker niet voor slaven als Jozef. Direct wordt hij in de gevangenis gegooid. Nota bene: niet een ‘gewone’ gevangenis voor ‘doorsnee misdadigers’, maar de gevangenis met de persoonlijke gevangenen van de farao. Als baas van de lijfwacht had Potifar daar het bevel over. Dat roept vragen op. Wilde Potifar er zeker van zijn dat Jozef zijn gerechte straf zou krijgen? Of..., schuldde er onder zijn boosheid toch een vermoeden dat de zaken anders lagen en betekent Jozefs opsluiting op deze plaats ook een bepaalde mate van bescherming?

Hoe het ook zij, zelfs in de gevangenis laat God Jozef niet los. Net als in Potifars huis, rust ook nu zegen op alles wat Jozef onderneemt. En net als in Potifars huis wordt Jozef in de gevangenis een soort ‘onderkoning’. Het zal niet de laatste keer zijn dat Jozef die functie bekleedt!

Vers voor vers:

- Vs. 1 De naam Potifar betekent ‘geschenk van Ra’. Hij was dus genoemd naar de Egyptische zonnegod.
- Vs. 6 Zowel in de Joodse als Islamitische traditie is de schoonheid van Jozefs uiterlijk sterk uitgewerkt. Een oud Joods verhaal vertelt hoe Potifars vrouw klaagt tot niet dagelijks in huis werkende personeelsleden, die ook de ogen niet van Jozef konden afhouden: ‘Jullie zien hem nu één keer. Hoe zal het mij vergaan, die hem voortdurend in mijn huis op en neer ziet gaan? Begrijpen jullie nu de oorzaak van mijn lijden?’. In de Islam geldt Jozef voor vrouwen als een ideaalbeeld voor het hiernamaals, zoals de schone maagden dat voor mannen vormen.

lees verder op de volgende bladzijde

- Vs. 9 Jozef peilt de diepte van deze verleiding waarvoor menig mens met de nodige toedekkende excuses zou bezwijken ('ach... een slippertje, een aangeboden kans'). Maar levend voor Gods aangezicht kan slechts gelden: het is een 'groot kwaad' en 'zonde tegen God'. Niet slechts 'moralistisch' te verstaan (niets mis overigens met een goede moraal), maar nog meer: een dergelijke daad maakt iets wezenlijks stuk in de relaties waarin je leeft, ten opzichte van God, van mensen, en van jezelf zoals God je als zijn kind heeft bedoeld.
- Vs. 10 Het blijft niet bij een eenmalige poging. Dag aan dag wordt Jozef met lokkende woorden bestookt.
- Vs. 14: Hoe snel slaan verlangen en lust om in angst en leugen. Is het pure zelfbescherming van Potifars vrouw? Of (ook) een afrekening? Met Jozef: als hij niet in bed wil, dan maar in de gevangenis! Ook met haar man Potifar? Die lievelingslaaf van hem zal zij wel eens wegwerken...
- Vs. 21 Hier klinken diepe bijbelse grondwoorden (Hebreeuws chèsèd – chen): 'goedheid' en 'genade'. Dat geeft bij alle vernedering hoop en vertrouwen!

Vraag

- Hoe ga jij om met verleidingen waarvan je heel goed beseft dat ze niet samengaan met je geloof in God, maar die wel een sterke aantrekkingskracht hebben en gevoelens in je losmaken? Wat betekent in dit opzicht voor jou de laatste bede van het Onze Vader ('en leid ons niet in verzoeking...')?

Auteur: WMB

Liederen

Psalm 27

Lied 166a

Lied 166b

Ik kijk omhoog naar de bergen

Waar komt mijn hulp vandaan?

Jozef had een jas

De HERE zegent jou

Een Koning is geboren

Op Toonhoogte 517

Hemelhoog 40

Wonder boven wonder – Elly en Rikkert Zuiderveld

Hemelhoog 61

Hemelhoog 126

Auteur: PZ

Dat is niet waar!

Inleiding

Bram en Koen spelen in de tuin. Ze spelen tikkertje. In het begin was het leuk. Maar ze spelen steeds wilder en wilder. Het lukt Bram maar niet om Koen te tikken. Bram wordt boos. Hij geeft Koen een hele harde duw. Koen valt. Oh nee! Koen valt precies in de plantjes. Niet zomaar plantjes. Nee, Koen valt in de aardbeienplantjes! Op zijn broek zitten allemaal plekken. Rode stippen. Van de aardbeien. 'Mam! Maaam!' roept Bram. 'Koen is in de plantjes gaan liggen!' Mama komt naar buiten. Ze kijkt niet heel blij. 'Koen!' zegt mama boos. 'Wat heb je nou gedaan?' Koen kijkt verdrietig. 'Maar mama, ik deed het niet zelf. Bram duwde me!'

Koen kijkt om zich heen. Bram is weg. Bram is snel naar binnen gegaan. Mama is nog wel boos. Ze wilde lekkere jam maken van de aardbeien. Maar de aardbeien zijn geplet. Of ze zitten aan Koens broek vastgeplakt. Mama en Koen lopen samen naar binnen. Mama vraagt aan Bram of hij weet wat er is gebeurd. 'Ik heb niks gedaan hoor, mama, Koen viel zelf!' zegt Bram. Koen begint te huilen. 'Dat is niet waar! We waren tikkertje aan het doen. Jij werd boos en je duwde mij!'. Mama heeft het niet gezien. Ze weet niet wat ze moet geloven...
Wie was er eerlijk? Bram of Koen?

Bijbelverhaal

In de Bijbel staat een verhaal over Jozef. Jozef werkte voor Potifar. Potifar was een Egyptische meester. En Jozef werkte voor hem. Jozef zorgde dat alles goed ging in het huis van Potifar. Jozef was erg goed in zijn werk. Op een dag komt de vrouw naar Jozef. Ze wil Jozef een kus geven. Maar Jozef zegt: 'nee, ik wil je geen kus geven. Ik wil alleen werken voor uw man'. De vrouw wordt hier een beetje boos over. Ze gaat naar haar man toe. En ze vertelt hoe Jozef haar een kus wilde geven. Net als Bram, vertelt de vrouw niet de waarheid. Maar de man heeft niet gezien wat er gebeurd is. Net als mama niet zag hoe Koen in de aardbeienplantjes was gevallen. De man kiest: hij gelooft zijn vrouw. En Jozef moet naar de gevangenis. Maar Jozef had helemaal niets fout gedaan!

Wie was er eerlijk? Jozef of de vrouw?

Nu zit de eerlijke Jozef in de gevangenis. Hoe moet dat nou verder?

Auteur: LNZ

Ze geloven mij niet!

Inleiding

Soms doe je iets dat niet mag. Misschien lieg je daar dan over. Eigenlijk doe je dan twee dingen verkeerd, dus dan maak je het alleen maar erger. Maar de waarheid zeggen is ook eng.

Alleen kan liegen anderen ook pijn doen. Misschien heeft een klasgenootje een keer iets verkeerd gedaan. Maar in plaats van eerlijk zijn, geeft hij of zij een ander de schuld. Is dat wel eens met jou gebeurd? Hoe voel jij je dan, als je niet wordt geloofd?

Vandaag gaan we verder met het verhaal van Jozef. Ook hij krijgt de schuld van iets dat hij niet heeft gedaan, door de leugen van iemand anders.

Bijbelverhaal

Jozef heeft al veel slechte dingen meegemaakt. Zijn ja-loerse broers hebben hem in een put gegooid en als slaaf aan slavenhandelaars meegegeven. De slavenhandelaars verkopen hem in Egypte, een land ver bij zijn vader en de rest van zijn familie vandaan. De enige die nog bij hem is is God.

Dus probeert Jozef een goed leven te leiden en naar God te luisteren, ook als slaaf. Hij werkt nu bij Potifar, een belangrijke persoon in Egypte. Potifar zorgt met zijn soldaten ervoor dat de farao veilig is, de koning van Egypte.

Slaven moeten soms heel vervelende klusjes doen en Jozef vindt het ook niet fijn. Maar hij doet goed zijn best en God helpt hem, zodat de klussen die hij moet doen goed gaan. Jozef poetst, dweilt en bezemt. Potifar ziet dat Jozef goed werkt en hij laat Jozef minder vervelende klusjes doen. In plaats van schoonmaken mag hij nu alles regelen dat er in het huis gebeurt. Voor een slaaf mag Jozef nu heel veel, zolang het huis uiteindelijk maar schoongemaakt is. Alles gaat goed dankzij God en Jozef is nu de favoriete slaaf van Potifar. Jozef mist zijn familie nog steeds, maar hij is blij dat het zo goed gaat.

Maar dan gaat er wat mis. Jozef is een erg knappe jongen en aardig tegen iedereen. De vrouw van Potifar ziet dit en wordt verliefd op hem. Dat mag natuurlijk niet, ze is met Potifar getrouwd. Maar dat maakt haar niets uit. Op een dag roept ze Jozef bij zich. 'Jozef,' zegt ze, 'ik hou van je. Jij toch ook van mij? Kom, geef me een kus.' Jozef schrikt. 'Nee, sorry mevrouw, dat kan ik echt niet. Uw man vertrouwt mij in alles dat ik in huis doe, maar u bent nog steeds zijn vrouw. Dat kan ik hem niet aandoen. Het mag ook niet van mijn God.' Hij buigt en loopt weg. De vrouw van Potifar laat hem gaan, maar de volgende dag probeert ze het opnieuw. En de daaropvolgende dag. Als het haar dan nog steeds niet lukt wordt ze erg boos. Ze roept hem weer bij zich.

'Jozef, ik ben de vrouw van je baas. Ik beveel je om me een kus te geven.'

Jozef zegt: 'Nee', en probeert weg te lopen, maar ze grijpt zijn mantel vast. Nu kan hij niet meer weg. In paniek maakt hij gauw de knoopjes van zijn mantel los en vlucht uit de kamer. Potifars vrouw blijft achter, met de mantel in haar hand. Boos bedenkt ze een plan.

'Help! Help!', schreeuwt ze. Mensen rennen naar haar kamer toe om te zien wat er aan de hand is en te helpen. Haar man is er ook.

Ze doet alsof ze geschrokken is. 'Jozef, die slaaf, probeerde me te kussen. Ik zei natuurlijk nee en riep om hulp. Zodra ik begon te roepen, vluchtte hij. Maar kijk, hij heeft in zijn haast zijn mantel hier achtergelaten!'

De groep mensen mompelt geschrokken. Haar man stapt naar voren en slaat een arm om haar heen om haar te troosten.

Zachtjes fluistert ze tegen haar man: 'Het is allemaal jouw schuld. Jij hebt die slaaf gekocht. Alsjeblieft, Potifar, ik was zo bang. Zorg ervoor dat ik die slaaf niet meer zie.' Potifar luistert naar zijn vrouw en gooit de onschuldige Jozef in de gevangenis.

'Maar, maar,' stottert Jozef, 'dat zou ik nooit doen!' Potifar gelooft hem niet. Hij luistert niet eens meer naar Jozef.

Jozef leeft de eerste paar dagen bang in zijn cel. Na Potifars grote huis voelt de ruimte met zijn vier muren en de tralies zo klein. Hoe komt hij hier ooit nog uit? Niemand gelooft hem.

Maar God laat Jozef niet alleen en beschermt hem, ook in zijn cel. De bewaker van de gevangenis praat met Jozef en vindt hem aardig. Van hem mag Jozef de cel af en toe uit om hem in de gevangenis te helpen. Zo slecht heeft Jozef het nog niet. God is bij hem.

Slot

Dit is nog niet het eind van het verhaal van Jozef. Hij zit nu in de gevangenis, maar God heeft nog plannen met hem. Ook al is Jozefs bestaan als slaaf verpest door een leugen en zit hij echt in de put, God laat hem niet alleen. Wat doe jij als er iets slechts met je gebeurt? Bid je wel eens tot God om hem om hulp te vragen?

Auteur: RvR

De leugen lijkt te winnen

Inleiding

Het zou wel heel bijzonder zijn als er iemand is die nog nooit gejkot heeft. Liegen of jokken, hoe je het ook noemt, heeft altijd gevolgen, zeker voor een andere persoon.

Misschien heeft iemand over jou ook weleens een leugen verteld. Wie kan daarover vertellen?

In de geschiedenis zijn er veel voorbeelden van leugens. Zoals 'gerechtelijke dwalingen' in de Nederlandse geschiedenis. Weet iemand daar iets van?

Maar dan vooral: wat gebeurt er met jou als anderen iets van je zeggen wat niet waar is? Wat doe je dan?

Jozef in de problemen

Jozef heeft een verre van gemakkelijk leven. Eerst was hij de lievelingszoon van zijn vader, maar dankzij zijn broers duurde het niet lang. Eerst wordt hij door hen in een put gegooid, later wordt hij verkocht als slaaf. In eerste instantie lijkt het nog redelijk te zijn, hij is de slaaf bij een vooraanstaand man, namelijk Potifar. Dit is een van de bedienden van de Farao, de Egyptische koning. Het is eigenlijk wel een eer om een slaaf te worden bij deze man, je zou kunnen zeggen: een geluk bij een ongeluk. In ieder geval heeft hij een dak boven zijn hoofd en goed te eten. Jozef weet wat er allemaal van afhangt, daarom doet hij extra zijn best. Dat helpt ook, hij wordt de belangrijkste bediende! Het lijkt allemaal goed te gaan, na alle narigheid. Potifar vertrouwt alles aan hem toe, hij kan ongestoord zijn gang gaan.

Maar helaas gaat het toch verkeerd, door de vrouw van Potifar. Wat haar precies beweegt om te doen wat ze doet is niet helemaal duidelijk. In ieder geval is duidelijk dat Jozef bijzonder knap is en aantrekkelijk. Dat roept iets heel bijzonders bij haar op. Ze wil voor altijd met Jozef verder. Ze vindt het een kwelling dat ze steeds met hem geconfronteerd wordt.

In de Bijbel staat: 'ze laat haar oog op hem vallen'. Misschien weet je wel wat het betekent als je zegt: 'die heeft een oogje op die'. Dat is een uitdrukking als het gaat als je belangstelling hebt voor iemand die je leuk vindt. Maar zij is getrouwd, zij en haar man hebben voor elkaar gekozen. Dan kun je dat niet meer zomaar terugdraaien, zeker niet volgens de bijbelse wetten.

Maar daar trekt zij zich niets van aan. Ze gaat op een geslepen manier aan het werk. Ze probeert Jozef te verleiden voor dingen die alleen in het huwelijk thuishoren. Jozef weet maar al te goed wat er op het spel staat, zijn waardigheid en ook zijn baan. Hij wil in geen geval toegeven aan haar wens. Dat is erg dapper van hem, feitelijk is hij haar ondergeschikte, haar dienaar. Toch durft hij 'nee' te zeggen als de verleiding komt. Jozef heeft naar de andere bedienden net zoveel gezag als haar man, eigenlijk is Jozef de leider in huis. Daarom wil hij niet toegeven aan de vrouw van Potifar, ook omdat hij loyaal is naar de man die dit alles mogelijk heeft gemaakt. Die ervoor gezorgd heeft dat hij in een veel betere situatie zit dan eerst.

Jozef is daar erg duidelijk over en noemt de naam van God om duidelijk te maken dat dit tegen de wil van de God van Israël, de God van zijn voorouders, in gaat. Je zou zeggen dat het duidelijk genoeg is, maar ze heeft nog meer pijlen op haar boog.

Door een list weet ze zijn kleed te pakken, ze blijft maar dwingen. Jozef zelf vlucht weg, maar nu zij z'n kleed heeft, heeft ze min of meer bewijs dat hij haar kamer zou zijn binnengedrongen. Er zijn helaas ook voorbeelden bekend dat mannen vals beschuldigd zijn van misdaden tegenover vrouwen. Dat komt dan omdat er geen getuigen zijn! Dit is wat Jozef, met al zijn goede bedoelingen overkomt. De vrouw van Potifar gaat stennis schoppen, ze beschuldigt Jozef ervan dat hij iets met haar wilde proberen. Ze zegt tegen de andere bedienden dat het de schuld is van haar man, die zo nodig een 'Hebreeër' in huis moest halen.

Als Potifar het verhaal hoort, is hij woedend. Jozef krijgt niet de kans zijn kant van het verhaal te vertellen. Zonder meer wordt hij opgepakt en in de gevangenis gezet.

Zo lijkt het wel alsof Jozef weer het slachtoffer wordt van onrecht, wat al eerder is gebeurd. Alsof God Jozef verlaten heeft. Natuurlijk voelt hij zich afschuwelijk, hij bedoelde het goed. Toch komt het dan ook goed, juist omdat God hem gezind blijft. De Here God weet immers wat rechtvaardig is en goed en dat Jozef geen schuld draagt.

Niemand hoefde in de gevangenis Jozef te controleren; de bewakers weten dat hij betrouwbaar is. Jozef krijgt zelfs het gezag over de andere gevangenen, hij moet controleren of ze hun werk goed doen. Zo zie je zelfs in deze situatie weer hoe groot en liefdevol God is, hoe genadig en trouw Hij is. Dat is het belangrijkste om te weten!

Auteur: EvD